

Länsstyrelsen i Stockholms län

Ref.nr 106-35317-14 Mälaren

Remiss - Rekommendationer för lägsta grundläggningsnivå längs Mälarens stränder

Dnr KS14/288-219

Bakgrund

En klimatförändring kan medföra höga vattenflöden, med risk för översvämningar, höga vattenflöden och skred. Med ny reglering av Mälaren, integrerad till ombyggnader av slussarna i Stockholm och Södertälje, kommer erforderlig avbördning av vatten att innebära en mycket betydande reduktion av dessa problem.

Det är därför mycket angeläget att statliga, regionala och lokala parter försäkras om en helhetssyn, vid ställningstaganden gällande framtida regionförstoring vid Saltsjö-Mälarsnittet. Dessa frågor kommer även att få en stark influens på översiktlig planering i Ekerö kommun.

Det förhållandet att en ny reglering av Mälaren ännu inte har kunnat komma till stånd, får inte medföra att sektorsansvariga myndigheter, eller regionala aktörer accepterar en inskränkt användning av markområden - ämnade för infrastruktur, anläggningar, byggnader och dylikt - genom att medge en högre belägen strandlinje, vid vissa vattenflöden.

Det råder ingen tvekan om att det behövs en planering för långsiktigt hållbar och robust avbördningskapacitet från Mälaren till Östersjön. En finansieringsmodell saknas dock ännu för detta omfattande projekt, som hittills har letts av Försvarsdepartementet.

Ekerö kommun vill tydligt understryka att klimatförändringar - som bland annat berör Mälaren, Vänern, älvarna och andra mer omfattande vattendrag - huvudsakligen måste betraktas som nationella ansvarsfrågor.

I avvaktan på att de nu erforderliga slussombyggnader genomförs, avser de fyra berörda länsstyrelserna (Västmanlands, Uppsala, Södermanlands, respek-

tive Stockholms län) att ta fram nya rekommendationer angående byggande vid Mälarens stränder. Av en risk- och sårbarhetsanalys som nyligen har presenterats, framgår att byggnader och anläggningar - ur ett rimligt tidsperspektiv - måste ges ett betydligt bättre skydd mot skador som primärt kan bli konsekvensen av översvämningar.

Ekerö kommun utgör ett förhållandevis låglänt landskap i Mälarens mitt, till skillnad från mer branta strandavsnitt som står att finna norr och söder om Mälaren. Utgångspunkten att ny sammanhållen bebyggelse för bostäder, näringsliv samt "sambandsfunktioner av betydande vikt" huvudsakligen skulle vara en kommunal angelägenhet, måste självfallet ställas i relation till det oomtvistade statliga ansvar som exempelvis åvilar Trafikverket, Sjöfartsverket och Länsstyrelsen.

Stockholmsregionen har en i stort sett ännu oanvänd resurs för vattenburen kollektivtrafik i Mälaren. Ekerö kommun planerar också för att vattenvägarna ska kunna bidra till etablering av snabb och välfungerande kollektivtrafik - med nya och attraktiva målpunkter i regioncentrum. Ekerö kommun har för avsikt att - i samverkan med bland annat Stockholms läns landsting/Tillväxt, miljö och regionplanering, Trafikverket och Stockholms stad - snarast möjligt få en pendelbåtförbindelse mellan Ekerö centrum och Gamla stan till stånd.

Genom ett i januari 2015 meddelat tillstånd i Mark- och miljööverdomstolen, har Stockholms stad nu fullgoda rättigheter att förändra Mälarens vattennivå - i avsikt att genomföra arbeten med koppling till ombyggnaden av Slussen. Det innebär att Mälaren varje år får senare vårflod, som ska pågå till mitten av maj.

Det är viktigt att avvägningar görs, mellan behovet av lokal utveckling och att trygga de ekonomiska villkoren för enskilda fastighetsägare. Dessa får i allmänhet stå den ekonomiska risken för skador som orsakats av översvämningar, om försäkringar inte täcker dylika händelser. Försäkringsbranschens vilja att överta fastighetsägarnas ansvar för erforderlig renovering och skydd, skulle sannolikt inte öka - i det fall byggande sker under den grundläggningsnivå, vilken har rekommenderats av Länsstyrelsen.

Havets stigning till år 2100 bedöms, i ett globalt hänseende, kunna bli omkring +1 meter, i relation till normalvattenstånd år 2015. Stigningen kommer inte att avstanna efter år 2100. Vattennivån i Östersjön förväntas till år 2200 ha stigit mellan +2 meter och +4 meter, i relation till dagsläget. Vid havskusten i Stockholm-Mälalområdet kompenseras dock havshöjning delvis av landhöjning.

För närvarande råder en genomsnittlig höjdskillnad 0,7 meter mellan Mälaren och Saltsjön. Inom 200 år bedöms denna skillnad ha reducerats till omkring

0,3 meter. Avbördningen kommer därvid i högst avsevärd omfattning att försvagas.

Som skydd för mäljarlandskapet, såväl som för att möjliggöra forcerad avtappning öster om Stockholm, bedöms för närvarande behovet av motströmsbarriärer i Saltsjön vara påtagligt inom 200 år.

Till Mälarens inflöden räknas Fyrisån, Kolbäcksån, Eskilstunaån, Arboga ån, Hjälmare kanal, med flera mindre åar och bäckar.

Staten har tidigare försökt samverka med Stockholms stad och övriga berörda kommuner i Mälaronrådet, i avsikt att avsevärt förbättra avbördningen av vatten från Mälaren. Detta bör ske genom ombyggnad och förstärkning av de tio befintliga slussanläggningarna mot Saltsjön - vid Norrström, Stallkanalen, Karl Johanslussen, Skanstullkulverten, Hammarbyslussen samt Södertälje kanal.

Ekerö kommuns mest angelägna invändningar/synpunkter

En mycket omfattande avbördningskapacitet, under forcerad tidsrymd, måste eftersträvas. Tidpunkten för att påbörja genomförandet av ombyggnaden beträffande slussarna i Stockholm och Södertälje, måste därför inplaneras i så tidigt skede som möjligt.

Ekerövägen/nr 261 med nära väkanslutningar, men även andra statliga vägar och broar i kommunen, skulle bli bland de första större anläggningarna som läggs under vatten - vid översvämning på de nivåer som har bedömts kunna drabba Mälaren. Först därefter skulle sannolikt mer betydande byggnadsbestånd kunna översvämmas. I Ekerö kommun skulle detta kunna vara samhällsviktiga funktioner, tekniska anläggningar (såsom närvärmecentral, telestation, datanät, vatten- och avloppsnät), sammanhållen bebyggelse (avseende bostäder, näringsliv och andra verksamhetsfastigheter), såväl som ekonomibyggnader, arealer för lantbrukets behov, strandängar, värdefulla naturavsnitt, kulturarv, grundvattentäcker mm.

Från regional synpunkt uppträder även materiella skador på infrastruktur, låga vattenstånd under sommartid mm, vilket kan riskera att försvåra framkomligheten för internationell sjöfart, annan hamnanvändning och dricksvattenuttag i Mälaren.

Länsstyrelsen har vid denna planering, valt utgångspunkten att "lågt belägna markområden enligt försiktighetsprincipen inte bör bebyggas" (alternativ 2), istället för att "lågt belägna markområden som bebyggs riskerar att översvämmas".

mas under nästa sekel” (alternativ 1). Motivet för detta ställningstagande är, enligt Ekerö kommuns mening, alltför vagt.

De statliga myndigheterna har under pågående remisskede gjort olika tolkningar, kring de scenarier som presenterats i förslag till rekommendationer. De beskrivna översvämningensriskerna före år 2100 framstår nu som mycket osäkra.

Under remisskedet har även framkommit, att vissa berörda kommuner uppenbarligen bedömer att föreslagna rekommendationer heller ”inte är att betrakta som kostnadseffektiva”.

I Länsstyrelsens förslag till rekommendationer, av den 20 november 2014 - alltså innan några åtgärder för att förbättra slussarnas avbördningskapacitet har företagits - anges att grundläggning för ”ny sammanhållen bebyggelse och samhällsfunktioner av vikt” behöver placeras ovan nivå +2,7 meter (RH2000). Man får dock hålla i minnet att:

I Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUF 2010), angavs istället en sockelhöjd ovan nivå +2,3 meter (RH00).

I Översiktsplan Ekerö kommun 2005, angavs en sockelhöjd ovan nivå +1,6 meter (RH00), såsom tidigare hade rekommenderats av ett betydande antal länsstyrelser i Sverige.

Av ovanstående beskrivning framgår att medgiven nivå för byggande kring Mälarens stränder under det senaste decenniet (från år 2005 till år 2015), därmed skulle ha genomgått en reell höjning om inte mindre än 1,1 meter. Detta resulterar i inskränkningar gällande uppförande av nya anläggningar, byggnader, sammansatta strukturer mm. Risken för översvämning i Mälaren, på nivåer om cirka +2,7 meter, är dock inte särskilt sannolik före år 2100.

Det är därför mycket angeläget att Länsstyrelsen, i föreliggande rekommendationer, inte onödigtvis och i hög grad inskränker de strategiska utvecklingsmöjligheterna i centrala delar av de kommuner som är belägna i Mälaronrådet.

De mer fullödiga slussfunktionerna har ju (enligt Länsstyrelsens uppfattning), ändock med förhållandevis stor sannolikhet bedömts vara iståndsatta innan år 2025. Ekerö kommun vill åter tydligt uppmärksamma Länsstyrelsen på att slussarna måste utformas så att infrastruktur, anläggningar och byggnader - inte heller i Mälarens låglänta områden såsom Ekerö kommun - riskerar att skadas vid mer omfattande översvämningar.

I närtid påverkas en nyligen detaljplanerad utbyggnad i strandnära område i Ekerö tätort, som på sikt skulle innebära att omkring 400 bostäder uppförs. Detta är den enda återstående lokaliseringen i centrum, i vilken en mer omfattande förtätning kan aktualiseras

Ekerö kommun finner även - mot bakgrund av att rekommendationerna enbart avser lokalisering, placering och utformning av ny bebyggelse - att avsaknaden av hänsyn till befintlig bebyggelse definitivt måste sättas ifråga.

Föreliggande förslag till rekommendationer är i formell mening att betrakta som ett ”frivilligt åtagande” för kommunerna. Det är dock viktigt att understryka att ”Länsstyrelsen ska upphäva kommunens beslut att anta en detaljplan, om beslutet medför att en bebyggelse blir olämplig i förhållande till risken för översvämning”, med stöd av 11 kap 10-11 §§ plan- och bygglagen (med vidare hänvisning till 3 kap 1 § miljöbalken). Rekommendationerna skulle därför lämna enskilda tjänstemän inom Länsstyrelsen större möjligheter till ställningstaganden som - utan ovedersägliga fakta som grund - kan äventyra kommunernas översiktsplanering. Måhända föreligger härvid en risk för att den kommunala självbestämmanderätten träds för när.

För Ekerö kommun

Adam Reuterskiöld
Kommunstyrelsens ordförande